

важкої техніки «в районі, обмеженому певними населеними пунктами» (п. 5). Крім того, протягом доби з моменту прийняття Меморандуму сторони мали відвести засоби ураження калібром понад 100 міліметрів від лінії зіткнення на відстань не менш ніж 15 кілометрів із кожного боку, зокрема з населених пунктів, що дало б можливість створити зону припинення застосування зброї ширину не менше 30 кілометрів – так звану зону безпеки (п. 4). Тож виходить, що на території Донецької та Луганської областей мало б бути створено два анклавів з особливим статусом: один – відповідно до українського законодавства, другий – на основі домовленостей із Росі-

єю та терористичними угрупованнями. Проте незрозуміло, як відмовуватимуться ці території, чи збігатимуться географічно і яким чином забезпечуватимуться. І головне – чи можливе загалом утілення таких заходів на практиці за умов подальших бойових дій із боку терористів?

Якщо врахувати той факт, що буферною зоною, зазвичай, вважається район, територіально виокремлений для утримання двох або більше місцевостей на відстані одна від одної з певних причин, не зрозуміло, куди подінуться сотні сіл і містечок, котрі потраплять у межі такого «безпечового поясу». Міжнародна практика свідчить, що найефективнішим механізмом за-

стосування буферних зон є їхня цілкова демілітаризація. Щоправда, розуміння цінності життя і недоторканності пересічних громадян, котрі опиняються «замкненими» всередині цієї території і за великим рахунком відіграють роль живих щитів, перестороги для однієї й для другої сторін конфлікту. В реаліях України життя мирного населення в зоні контролю терористів не є для них недоторканим... Жертви стали звичними... А до того ж, створювана «буферна зона» також має стати своєрідним «полем битви» для розвідувально-диверсійної війни – тимчасовим фактичним прикордонням між Україною і нелегальними квазідержавними утвореннями,

10

Піднятися з руїни

Алла ПАВЛЕНКО

Про жителів Донбасу

Про Луганщину сьогодні кажуть так: українська територія й «ЛНР». Але область поділена не лише територіально. Поділилося населення. І хоча проросійськи налаштованих громадян останнім часом стало набагато менше, кількість скривджених, розгублених і принижених людей зросла. А це заважає багатьом із них сприймати те, що відбувається, реально, адекватно й з погляду здорового глузду.

Багато з тих, хто беззастережно прагне жити в складі єдиної України й жодних «вільних республік» не визнає, змушені були виїхати з територій, захоплених бойовиками, в інші регіони країни. Не можна виключати, що хтось уже не повернеться на Луганщину, але більшість з великими надіями чекає такої нагоди. Саме патріотично налаштовані до України жителі Донбасу стануть основними провідниками відродження економіки й громадського життя східного регіону в складі держави. Серед тих, хто залишався й залишається на території, захоплених бойовиками й підрозділами російської армії, є «ідейні» супротивники української державності, а є «нейтральні» жи-

тели. Перші підтримували й підтримують незаконні військові формування бойовиків у своїх регіонах, зустрічали й зустрічають російські танки й не змінюють своєї риторики, побудованої на фразах із пропагандистських російських телевізійних програм про хунту, фашистів, карателів тощо. Але найчисленнішу групу становлять люди, готові жити за будь-якої влади, «аби тільки не стріляли». Експерти вважають, що на відновлення всіх сфер життя суспільства й економіки регіону потрібно багато років. І в цьому аспекті обивателів Донбасу важливо розуміти, який шлях принесе стратегічну вигоду регіону: розвиток у складі України чи спроба створення самостійного державного утво-

Сказано!

Явка на нинішніх парламентських виборах у Луганській області була низькою – 32,8%. Але результати голосування виявилися дуже промовистими.

– Уперше від часу взяття області під повний контроль Партією регіонів проукраїнські, проєвропейські сили набрали майже третину голосів, – заявив **голова Луганської ОДА Геннадій МОСКАЛЬ**.

Спільний результат Блоку Петра Порошенка, Народного фронту, Радикальної партії Ляшка та партії «Об'єднання Самопоміч» становить 29,95%.

рення. Третій варіант, пов'язаний із входженням до складу Російської Федерації, не розглядаємо, тому що керівництво Росії чітко дало зрозуміти: ще один депресивний регіон брати на тривале утримання «братня» держава наміру не має.

В українській Луганщині зерна досить

Патріотично налаштовані аграрії відмовилися від державних компенсацій, враховуючи складну економічну ситуацію в країні.

Загальна площа території Луганської області, яка перебуває під контролем України, – 20 тис. 532 кв. км. Самопроголошена «ЛНР» контролює менше третини площі – 6 тис. 152 кв. км. На її території залишилося 8% сільського господарства регіону, притому що сільгоспвиробники окупованих земель ще й зазнали великих збитків через проведення бойових дій. Скажімо, якщо взяти рослинництво, то «ЛНР»

має лише 90 тис. га сільгоспугідь, тоді як загальна кількість орних земель, розташованих на території, контролюваній українською стороною, становить 1 млн. 240 тис. га. Військових зіткнень тут здебільшого не відбувалося. Крім того, уся сировина переважно залишилася в українській Луганщині й усі провідні харчові підприємства переробки зокрема. Це Біловодський, Айдарський, Кременський, Старобільський молокозаво-

ди. Що стосується таких виробництв у Попаснянському районі й Станично-Луганському, які сьогодні належать Україні, то вони постійно перебувають на лінії вогню, і процес поновлення виробництва з низки причин тут ускладнений.

Цього року сама природа розпорядилася так, щоб луганські аграрії компенсували свої втрати, спричинені проведенням АТО. Такого врожаю Луганщина не збирала десять років.

підконтрольними російським силовикам і найманцям.

Схожий формат «примирення» противників свого часу не виправдав себе ані в Абхазії, ані в Придністров'ї. І сподіватися на те, що частина Донбасу з легкістю перетвориться на таку собі «Зону ахімси»¹, певно, не варто. Яскравим прикладом існування буферної смуги всередині держави нині є лінія відмежування Східного Єрусалиму, створена Ізраїлем. Такий «санітарний кордон» практично зробив життя місцевого населення залежним від усіляких дозволів та перевірок із-

раїльтян. І його існування вже давно не сприймається як тимчасовий запобіжний захід, адже лінії укріплень оновлюються й зміцнюються чи не щороку.

Буферна зона – бездоганний спосіб «заморожування» конфлікту на Донбасі. А його перетікання в латентну фазу «по той бік» визначеного кордону – крок до здійснення задумів Москви. Ураховуючи результати попередньої роботи спостерігачів ОБСЄ, можна припустити, що їм навряд чи вдасться встановити дієвий контроль над цією територією. Тож, від-

межувавши буферну зону за таких умов, Україна, певно, ніколи не позбудеться встановленого «поясу безпеки» в майбутньому: необхідне для цього рішення ОБСЄ не матиме консенсусного схвалення, адже ветуватиметься РФ, а «настрої» населення Сходу України відіграватимуть роль постійно дестабілізуючого чинника політичної, економічної й соціальної ситуації всередині нашої держави, котрий може доволі інтенсивно застосовуватися Росією. А вона вже має чималий досвід використання таких «комбінацій».

¹ Створення Зони ахімси чи Зони миру – політична програма, що передбачала розширення «повністю демілітаризованої зони ненасильства» спочатку на Тибет, а потім – і на всю Земну кулю (запропонована Далай-Ламою XIV 1987 року).

І погодні умови склалися сприятливо, і самі аграрії боролися за кожний центнер. У підсумку середня врожайність зернових культур із урахуванням пізніх досягла 32,5 ц з га – це на 10,5 ц з га більше, ніж торік. Загалом Луганщина вже збрала близько 1 млн. 400 тис. тонн зернових культур, і збирання триває. За врожайністю, до речі, область вийшла на середні показники по Україні. Зерна українській Луганщині вистачить до наступного року: необхідно близько 100 тис. тонн, а його більше. Тепер постає питання, як вигідно його реалізувати.

– Ми попросили галузеве міністерство посприяти нам у розв'язанні проблеми із закупівлею врожаю, – розповідає заступник директора департаменту агропромислового розвитку облдержадміністрації, в. о. директора департаменту Любов Безкоровайна. – Річ у тому, що через побоювання обстрілів і перевірок на блокпостах до нас практично перестали приїжджати зернотрейдери. Сьогодні відсутність реалізації врожаю – основна проблема. Цьогоріч зібрано близько 900 тис. тонн пшениці. А основні потужності з переробки (борошномельні) опинилися на окупованій території. Зазвичай до 400 тис. тонн урожаю, практично половину, закупували ці переробні підприємства. Ми експортували саме продукти переробки. Нині такої можливості немає. Безумовно, значною підмогою в реалізації продукції є Аграрний фонд. У рамках форвардних закупівель 2014 року наші товаровиробники уклали договори на 95 тис. тонн зерна. Тепер ці договори ми успішно переоформили.

На думку Любові Безкоровайної, для підтримки сільгосптоваровиробників необхідно відновити державні цільові програми. За розрахунками фахівців, луганським аграріям нині потрібно близько 30 млн. грн. Сюди входять компенсація процентної ставки за утримання ВРХ в особистих підсобних господарствах, реконструкція ферм тощо. Тобто необхідна державна підтримка. Крім того, луганські аграрії акцентують увагу

уряду на такому питанні: з огляду на те, що через АТО Луганщина є зоною ризикованого землеробства, слід розробити особливий режим із забезпечення паливно-мастильними матеріалами.

– Сільгоспвиробникам сьогодні не доплачено 4,2 млн. грн. компенсацій, – пояснює Любов Безкоровайна. – Нам обіцяно, що ці суми будуть закладені в розрахунки казначейства й виплачені. Сподіваємося, так і буде. Проте ситуація в країні дуже складна. Патріотично налаштовані аграрії розуміють, що нині кошти здебільшого йдуть на визволення Донбасу, зокрема Луганської області. У зв'язку з тим, що в області цьогоріч через бойові дії, мінування не зібрано 22 тис. тонн ранніх зернових, зокрема на підконтрольній Україні території (Новоайдарський, Кременський райони), сільгосптоваровиробники відмовилися від державних компенсацій за ці наділи. Кажуть, у цьому разі мир важливіший за гроші.

Мимоволі виникає запитання, чи буде забезпечена хлібом окупована частина області. «Міністр» аграрної політики «ЛНР» нещодавно заявив, що «республіці» досить 20 тис. тонн зерна. Із яких розрахунків названа ця цифра, він не пояснив. Але навіть не фахівець у галузі економіки засумнівається в цих розрахунках. На окупованій території регіону залишилася більша частина населення області – 64%. Якщо потреби української сторони близько 100 тис. тонн, то скільки потрібно тим, хто перебуває під контролем бойовиків? Також слід врахувати, що при формуванні балансу споживання зерна під потребу враховується наявність великих хлібопекарських підприємств, а також середніх, дрібних товаровиробників. Українська влада залишилася саме на тій території, де розвинене середнє підприємництво, досить фермерських господарств, які виробляють зерно й випікають хліб.

– Ресурсами ми забезпечені, – уточнює Любов Безкоровайна. – На нашій території залишилася основна сировина: молоко, м'ясо, зерно, соняшник і всі потужності з його переробки. Тоб-

то експортний потенціал ми маємо. Чого справді шкода, так це трьох великих підприємств із переробки м'яса, які залишилися в Краснодоні й Луганську.

Попри складність ситуації, нині засіяно до 250 тис. га без урахування земель окупованої території.

День

15 листопада – Міжнародний день філософії

«Вибори» 2 листопада з подальшою «коронацією» терористів № 1, погодьмося, були очікуваними й навіть доволі закономірними. Терорист – людина слова: дав слово і забрав. Мінський протокол виявився нікчемним. А вибори – заохочені Кремлем. Тим більше, під прикриттям його танків, кулеметів, «градів» та іншого смертоносного «добра». Нічого не завадило дати картинку черг до виборчих дільниць. А як могло бути інакше? Адже на підконтрольній території залишилися власне сепаратисти й решта – зневірені та залякані страшною дійсністю люди. Здебільшого без засобів до існування, нездатні ввійхати, старі, немічні, обдурені. Градус ненависті зашкалює: «на нас забили, заб'ємо й ми».

Уявіть, як нема електрики, то нема й інформації. Навіть якби вони й хотіли розібратися, хто їх використав і хто зруйнував їхнє життя, зробити цього неможливо. А кулі – ось вони летять, снаряди – ось вони руйнують... Хто це робить? А їм, кажуть, нема різниці, винна влада! – одна відповідь на всі запитання. А хто на цій території влада? Вони сподіваються, що тепер не стрілятимуть, захистять і дадуть дешеві харчі. Ось така «філософія».

Яка за цих умов лінія поведінки української влади має шанс бути продуктивною? Як у темряві на мінному полі.

Урятувати шахти від закриття

На думку експертів, імпортувати вугілля для України буде дешевше, ніж утримувати частину шахт, які постраждали від воєнних дій у зоні АТО. Очільник Луганщини вважає, що ліквідація вугільних підприємств може стати останньою краплею терпіння населення шахтарського краю й призведе до соціального вибуху.

На території «ЛНР» сьогодні залишилася більша частина вугільних підприємств, причому два з них – «Свердловантрацит» і «Ровеньки-антрацит» компанії ДТЕК – вважаються провідними в галузі. Шахти працюють, однак їхня продукція, за деякими відомостями, здебільшого надходить до сусідньої держави. Як повідомляють місцеві спостерігачі, вугілля, видобуте на шахтах ТОВ «ДТЕК Свердловантрацит», вивозять у Ростовську область і на вантажівках, і залізницею через станцію «Червона могила». А з боку Росії здійснюються поставки матеріалів, необхідних для роботи підприємств. Цей факт пояснюється тим, що в селищі Михайлівка Красносулинського району Ростовської області розташована збагачувальна фабрика «Обухівська», яка належить компанії ДТЕК. Куди вивозиться вугілля після збагачення, невідомо.

Місцеві жителі шахтарських міст постійно повідомляють про те, що «еленерівці» машинами вивозять вугілля в РФ і вже спустошили всі склади. Щоправда, останнім часом серед бойовиків з'явилися серйозні суперечності щодо встановлення свого права на «експропріацію» вугілля. Причому нерідко такі з'ясування закінчуються стріляниною, а то й справжніми боями. За розповідями очевидців, днями з Антрацита на кількох вантажівках у супроводі двох танків вивозили чергову партію вугілля. Колону спинили на козачому блокпосту. З невідомих причин свої ж козаків не пропустили вантаж далі, намагаючись завернути його назад. У відповідь танки обстріляли їхні позиції й рушили в потрібному напрямку.

Експерти відзначають, що в регіонах, не контрольованих українськими військовими, терористи вилучають вугілля без жодного опору. Грабують і вдень, і вночі як на шахтах ДТЕК, так і на державних підприємствах. Видобуток вугілля в Луганській області знизився до мінімального показника. Запасів палива на українських теплоелектростанціях стане лише до середини листопада, а кошти, отриманих від реалізації видобутого палива, вистачить у найкращому разі на 20% заробітної плати. Ситуація у вугільній галузі сьогодні така, що без державної підтримки, без дотацій галузь існувати не може. Якщо торік у бюджеті України були закладені дотації й область дістала державну підтримку на собівартість вугілля (4,5 млрд. грн.), то в першому кварталі поточного року

сума знизилася до 1 млрд. грн. Нинішня ситуація критичніша. Закриття частини вугільних підприємств й імпортування необхідного обсягу палива тільки загострить ситуацію.

За розрахунками Міністерства енергетики й вугільної промисловості, до кінця року Україні потрібно імпортувати 4,2 млн. тонн вугілля, що спричинить додаткові витрати для генерувальних компаній у розмірі 1,5–2 млрд. грн. На думку експертів, потреба в імпортованому вугіллі зростатиме. Це насамперед пов'язано з масовим переходом населення з газу на електроенергію, що, зрозуміло, збільшить споживання електрики. Інші аналітики певні: закупівля за кордоном «чорного золота» поставить під сумнів економічну доцільність існування вітчизняної вугільної промисловості державної форми власності. Який же варіант обрати?

У надрах профільного міністерства розроблено проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про ліквідацію деяких збиткових вуглевидобувних підприємств, які зупинили свою виробничу діяльність внаслідок ведення бойових дій на територіях Донецької й Луганської областей». Документом передбачено закриття 14 вугільних підприємств Донбасу, котрі «глибоко збиткові, а їх поновлення й подальша виробничо-господарська діяльність – недоцільні». У пояснювальній записці до проекту розпорядження вказується, що вартість ліквідації цих шахт орієнтовно становитиме 2,020 млрд. грн., а строки ліквідації – 18–36 місяців. «При цьому економія бюджетних коштів завдяки прийняттю цього проекту постанови протягом наступних трьох років дорівнюватиме 2,030 млрд. грн., а починаючи з 2018-го – не менш як 1,35 млрд. грн. щорічно». На думку авторів проекту, такий крок дасть можливість «оптимізувати структуру вугільної галузі, підвищити ефективність функціонування підприємств вугільної промисловості».

У переліку шахт, доданому до проекту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про ліквідацію деяких збиткових вуглевидобувних підприємств...», лисичанські гірники побачили дві свої шахти й не на жарт стривожилися. Як можна ліквідувати «Новодружеську» і «Привольнянську», якщо обидві шахти забезпечують вугіллям своїх споживачів, готують нові лави, котрі планують увести в експлуатацію в наступному році. То-

ді «Привольнянська» даватиме 700, а «Новодружеська» – 300 тонн вугілля на добу. Під час боїв у Лисичанську наприкінці липня ці вугільні підприємства не постраждали. Щоправда, змушені були зупинити виробництво. У липні – з метою безпеки гірників, у серпні-вересні – з метою економії коштів, оскільки бюджет вугільної галузі за рішенням Кабміну зменшили на одну п'яту, тобто на 1 млрд. грн.

На спільній нараді керівників ПАТ «Лисичанськвугілля», шахт і профспілкових організацій ми змушені були дати згоду на безплатні відпустки й припинення гірничих робіт на двох шахтах, – розповідає голова Лисичанської територіальної профспілкової організації вуглярів Володимир Іванишин. – Адже це зроблено для збереження робочих місць, щоб, не дай боже, не дочекається наказу галузевого міністерства про скорочення чисельності працівників у зв'язку з проблемами фінансування й, відповідно, скорочення фонду заробітної плати.

Поки обидві шахти не працювали, їхні адміністрації шукали вихід із ситуації, нових партнерів, шляхи реалізації продукції. Перебуваючи в зоні проведення АТО, і «Новодружеська», і «Привольнянська», на жаль, втратили колишні канали. Через воєнні дії зруйновано мости, залізниці, перегоони, станції. Певний час шахти забезпечували вугіллям власні потреби й потреби закріплених за ними споживачів. Нові зв'язки шахти налагодили лише наприкінці серпня, але за цей час перевезення подоржчали, а вугілля доводилося доставляти на довгі відстані. Сьогодні обидві шахти не працюють, але борються за своє існування. Велику підтримку їм надає голова Луганської облдержадміністрації Геннадій Москаль.

– Я не дам своєї згоди на закриття жодної шахти Луганської області, – заявляє він і демонструє свій екземпляр проекту Кабміну, на якому досить розбірливий напис – «Категорично ні!».

Категорично проти ліквідації шахт виступають також профспілкові організації, називаючи проект поспішним і непродуманим.

Оскільки частина шахт працює на території, підконтрольній «ЛНР», уряд заявляє, що «тримає двері для них відчиненими». Але поки всі належні виплати направляє до вугільних підприємств, які працюють у контрольованій Україною частині області. А їх, до речі, не так уже й багато. Тож у «Новодружеської» і «Привольнянської» з'явився шанс продовжити своє життя.

Промисловість намагається піднятися

Обсяги виробництва в окупованій російськими військами й бойовиками Луганській області зменшилися на 85%. Це рекордний показник за всі роки незалежності.

Відтоді, як у Луганську поновилося електропостачання, він трохи ожив. Відкрилися деякі магазини, з'явився мобільний зв'язок, в окремих районах міста відновилося водопостачання. Але головне – люди покликали на роботу. Луганськ був цілком знеструмлений майже 3 місяці, через що зупинилися мало не всі промислові підприємства, частина з яких бюджетотворювальні – «Луганськтепловоз», «Центрокуз», «Сталь», «Трансмаш». Тисячі людей залишилися без роботи й засобів до існування. Поновлення електропостачання зміцнило надію на повернення до колишнього мирного життя. Першим етапом відродження стало відновлення окремими підприємствами своїх виробництв, деяких цехів, устаткування. Але щоб виробництво запрацювало на повну потужність, потрібен час. І гроші.

Нині фахівці облдержадміністрації аналізують стан промисловості області. Уточнюють характер і суму збитків, фіксують руйнування від артилерій, оцінюють стан устаткування, з'ясовують обсяги розкрадань тощо. Наприклад, поширилися чутки, що з Луганського патронного заводу бойовики «ЛНР» вивезли частину унікального устаткування, використавши для цього путінські білі КамАЗи «гуманітарного конвою». За уточненнями даними, розкрадання справді було. Щоправда, спеціальне технологічне устаткування знаходиться в цехах, і його сьогодні готують до запуску, а от інструментальні верстати й спецобладнання, що зберігали на складі, справді зникло. Досі невідомо, скільки і куди його вивезли. Проте не будемо лукавити. Зворотня дорога білих КамАЗів лежала в одному напрямку – додому, у Росію. Неприховане розкрадання унікального українського устаткування сталося також на

В одному з цехів Алчевського металургійного комбінату

машинобудівному заводі в Краснодарі й на інших підприємствах.

Збитки промислових підприємств області, котрі розташовані в зоні проведення АТО, сьогодні оцінюють в 3,2 млрд. грн. Однак це не остаточні дані. Відомості надали лише ті підприємства промисловості, з якими вдалося зв'язатися. Але проблеми є не тільки зі зв'язком. Багато керівників виконують свої функції дистанційно, і це деякою мірою дестабілізує процес виробництва. Згодом, коли картина стану промислового виробництва регіону буде остаточною, сума збитку може збільшитися вдвічі, а то й утричі. Поки відомо, що на відновлення Алчевського металургійного комбінату потрібно 150 млн. грн., для Лисичанського нафтопереробного заводу – 120 млн. дол. США. До речі, через воєнні дії промислові підприємства Лисичанська постраждали чи не найсильніше. Зруйновано, наприклад, скляний завод «Пролетар», де постраждало устаткування, яке підприємство орендувало в держави. Нині трудовий колектив намагається

повернути до життя свій завод, попри серйозні проблеми.

На Алчевському металургійному комбінаті великих руйнувань через бойові дії немає, але з 12 серпня він не працює, щоб уникнути катастрофи, значну частину виробництва законсервували. Із середини липня не працюють стахановські вагобудівний і феросплавний заводи, Лутугинський завод прокатних валків тощо. Майже всі підприємства, розташовані на території, контрольованій бойовиками «ЛНР», зупинили свої виробництва. І навіть деякі шахти. Певною мірою це пояснюється відсутністю електропостачання. Подивимося, як змінюватиметься ситуація.

Нині в області успішно працює севродонецький «Імпульс». Це підприємство виготовляє керувальні системи для залізниць, атомних електростанцій, тобто усе, що стосується електроніки. «Імпульс» вважають одним з найбільших підприємств України в галузі електронного машинобудування. Завод нині працює, збільшуючи обсяги виробництва. На жаль, таких успішних підприємств в області одиниці.

Школа на лінії вогню

На українській частині Луганщини через бойові дії припинено навчальний процес у дванадцятьох загальноосвітніх школах, розташованих уздовж лінії вогню. Без навчання залишаються близько 800 дітей.

У поточному навчальному році учні більшості шкіл Луганщини сіли за парти традиційно – 1 вересня, деякі школярі на місяць пізніше, а хтось і зовсім не розпочав навчання через бойові дії. Адже їхні школи перебувають за один-два кілометри від лінії вогню, а деякі села взагалі поділено: на одній частині знаходяться українські військові, на другій – терористи. Вони постійно обстрілюють позиції українських силовиків, незважаючи на вимоги Мінського протоколу. Постійно обстрілюють населені пункти Трьохізбенка, Чорнухине, Тошківка та ін. Чорнухине, до речі, – єди-

ний населений пункт Перевальського району, котрий залишився українським, і заїхати туди можна тільки через територію Дебальцевого Донецької області. Фактично селище відрізане від території, на якій діє українська влада. У Трьохізбенці школа розрахована на 1100 дітей, але реально є близько 30 учнів, які можуть відвідувати школу. Схожа ситуація у всіх селах, розташованих біля лінії вогню. У Станично-Луганському одна школа зруйнована дощенту, але дві, котрі вціліли, відкрилися 1 жовтня. У Щасті й Попасній, які перебувають під постійним обстрілом бойо-

виків, школи працюють, припиняючи навчання лише на час обстрілів. Є ще одна проблема. Деякі учні ходять до школи через ліс або поле, де багато замінованих ділянок. Нещодавно, до речі, на розтажках підірвалися двоє військових, які зайшли в ліс по дрова. Лісники вже не раз викликали саперів, щоб вони ліквідували загрозу.

З міркувань безпеки голова облдержадміністрації Геннадій Москаль призупинив навчання в деяких школах через постійну загрозу обстрілів.

– Є такі навчальні заклади, де навчаються лише 18–25 дітей. Економічно утримувати такі школи недо-

цільно, – пояснює Геннадій Москаль. – Тому ми запропонували батькам відправити своїх дітей разом із учителями в безпечні місця й там продовжити їхнє навчання. Уже є домовленість із Державним управлінням справами адміністрації Президента, яке надає свої санаторії, профілакторії в Одеській і Миколаївській облас-

тях для навчання цих дітей. Поки на нашу пропозицію відгукнулася тільки частина батьків, хоча умови утримання дітей цілком задовільні – триразове харчування, безплатне проживання, відпочинок. Нині робота з батьками у цьому напрямі триває.

Геннадій Москаль звертає увагу ще на одну проблему навчаль-

ного процесу – нестачу вчителів. Багато хто з викладачів виїхав із області, інші почали співробітництво з «еленерівцями», деякі через обставини змушені змінити професію. Отже, учителів не вистачає. Вихід Г. Москаль бачить у волонтерах. І запрошує їх до української Луганщини.

Що робити бізнесу?

«Бізнес піднімається, намагається підніматися. Поки це стосується тільки малого бізнесу, до середнього, а тим паче до великого справа ще не дійшла».

Таку думку висловлює Андрій Недовес, депутат Луганської обласної ради, голова наглядацької ради ПАТ «Автомозапчастина». Головна причина – відсутність електроенергії для підприємств. Подається вона тільки найменш енерговитратним виробництвам – кіоскам, заправам, які можуть задовольнити мінімальні потреби людей.

– Нині місто забезпечене тільки п'ятою частиною потрібної електроенергії, – розповідає Андрій Недовес. – Керівництво «республіки» розподіляє електроенергію так, як вважає потрібним, – спочатку на житловий фонд, а потім на виробничі підприємства. Мої робітники, прийшовши на завод, запитали: коли запрацюємо? Я відповів: «Немає електроенер-

гії. Спочатку дадуть у ваші квартири, а потім – на завод». У відповідь почув: «Навіщо мені в порожньому холодильнику електроенергія. Я за верстат стану, по 8 годин працюватиму, а без лампочки в будинку й порожнього холодильника якось проживу». Хоч як це дивно, його підтримали всі. Я зробив одне спостереження: виявляється, бізнес може

Володимир НЕСТЕРОВИЧ,
кандидат юридичних наук, доцент

Громадські протести на окремих територіях Українського Донбасу протягом весни 2014 року: причини та наслідки

Якось відомий політик світового масштабу Дуайт Девід Ейзенхауер влучно підмітив: «Історія не довірить свободу слабким та невпевненим». Цей вислів досить точно відображає сучасний стан українського суспільства та держави. Нині Україна переживає одну з найдраматичніших сторінок своєї історії, що була відкрита незламною боротьбою українського народу за європейський вибір свого подальшого розвитку.

Українське сьогодні – це час великих можливостей, але й великої небезпеки, бо ми перебуваємо на роздоріжжі між важким і болючим минулим та яскравим безмежним майбутнім, у якому юридична сентенція, сформульована в частині другій статті 3 Конституції України («Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави»), наповниться реальним змістом, а не буде пустою юридичною декларацією. Україна стоїть на розгалуженій шляху подальшого національного розвитку, й вибір, зроблений тепер, визначатиме, якою вона буде для прийдешніх поколінь – сателітом сусідньої держави чи потужною та самоною європейською країною.

Перебуваючи в епіцентрі подій, які відбуваються на Донбасі, починаєш чудово розуміти, що наша держава стикнулася з особливим, «гібридним», різновидом війни з боку Російської Федерації, коли головним полем бою стала свідомість людей, а найефективнішою зброєю – викривлена інформація. Обдурена брутальною російською пропагандою частина жителів Донбасу,

своїми ж руками продовжує позбавляти себе можливості нарешті гідно, по-європейському жити, підтверджуючи цим слова одного з героїв повісті Михайла Булгакова, що розруха починається у головах. Водночас потрібно бути свідомим того, що радикально налаштована проросійська частина населення – це не весь Донбас і навіть не його більшість, а лише частина, істотно «розбавлена» іноземними найманцями, котрі уявлення не мають, що таке справжній Український Донбас.

Сьогодні велику увагу експертів, а також аналітиків у чималій кількості матеріалів приділено тимчасовій окупації окремих територій Українського Донбасу та перебігу антитерористичної операції. Утім, внутрішні соціально-економічні та політико-правові причини громадських протестів на окремих територіях Донбасу протягом весни 2014 року, які призвели до порушення суверенітету та територіальної цілісності України, на мою думку, проаналізовані не до кінця, що, у свою чергу, не дає змоги повністю усвідомити ці трагічні події та не допустити їх повторення в майбутньому.

З-поміж найістотніших причин варто виокремити такі:

По-перше, низький соціально-економічний рівень життя більшості мешканців регіону, які не стільки вбачали в Російській Федерації передусім близьку за політичними чи культурними мотивами країну, скільки розглядали її «протекторат» як можливість покращити свій добробут завдяки більшим порівняно з Україною пенсіям та зарплатам. Однак те, що ціни на товари та послуги в Російській Федерації також симетрично вищі, чомусь до уваги взагалі не брали. Тому представники саме малозабезпечених прошарків населення виступили рушійною силою проросійських громадських протестів, які спричинили розхитування суспільно-політичних терезів на окремих територіях Українського Донбасу. Той, хто не мав нічого й жодного внеску у розвиток регіону не робив, нині отримав усе: владу – завдяки автомату Калашникова, збагачення – завдяки мародерству та «повагу» – через залякування і терор мирного населення.

По-друге, надмірна централізація державної влади, яка протягом

працювати без податкової інспекції, податкової міліції, усіх інших організацій, що контролюють і карають, а от без митниці він працювати не може. Зрозуміло, що внутрішній ринок у нас практично не розвинений. Галузь розрахована на експорт. Митниць немає як таких, їх немає фізично. Одні знищено, інші закрито. І, природно, будь-який товар, спрямований до Росії, заблокований, тому що будь-яке переміщення че-

рез кордон таким способом є контрабандою. Бізнес запевняють, що це вирішується в Москві й Києві, що буде особлива митна зона. Поки ж кордон з Росією заблоковано. Кордон з Україною теж заблоковано, однак з інших причин. За офіційною версією «ЛНР», Україна – ворог, тому з нею «республіка» не торгуватиме. Усі сподіваються, що найближчим часом цю концепцію буде переглянуто, тому що вона нереальна для нашого бізнесу. Уявіть ситуацію: «у Росію ми не можемо відправляти товар, тому що немає схеми, а в Україну не можемо, тому що вона – ворог». І що робити бізнесу? Виходить, помирати? Жодного кіловата з Росії ми не беремо, уся електроенергія до нас іде з України, картопля – з України, більшість продуктів харчування – українські. Звідти брати нам можна, а продавати щось туди

означає «годувати окупантів, годувати ворогів». Промислову продукцію на українську територію вивезти проблемно, а брати звідти можна все. Така позиція не протримається, я думаю. Торговельні відносини відновляться. Але звичайними вони вже не будуть.

А у вас є відповідь?

Ті, хто побував нещодавно в Луганську, розповідають, як тут тихо й спокійно. Але цей спокій оманливий. Місто зачалося. Прихильники «ЛНР» чекають змін на краще, котрі їм обіцяють нові халяї. Проукраїнськи налаштоване населення, змушене повернутися додому через низку обставин, чекає наступу ЗСУ й мріє про якнайшвидше визволення міста й області від бойовиків і російських козаків. Керівництво «ЛНР» чекає допомоги від свого російського господаря. І фінансової, і технічної, і військової. Отож, хто переможе і хто почне першим?

15

багатьох років передувала цьому конфліктові. Особливо вона проявилася у 2010–2013 роках, за часів перебування при владі В. Януковича та Партії регіонів, коли переважна більшість податків і зборів, які збирали в регіонах, передавалися до держбюджету України, а вже потім із Києва розподілялися регіонам. За такої ситуації територіальні громади були фактично позбавлені будь-якої самостійності в розподілі бюджетно-фінансових ресурсів та опинилися у великій залежності від прихильності центральної київської влади. Тому зміна складу загальнодержавних органів України, передусім уряду та глави держави, в регіонах завжди сприймалася вкрай чутливо.

По-третє, підігрівання та поширення громадських протестів на Донбасі здійснювалося за безпосередньою участю та за значної фінансової підтримки регіональних і місцевих еліт. Утім, самі представники цих еліт доволі пізно (лише після цілковитої втрати контролю над ситуацією) зрозуміли, що їхні можливості та потенціал використав потужніший гравець – Російська Федерація. Вона мала геть інші від місцевої еліти наміри та цілі на Донбасі. Тому в тих регіонах Південно-Східної України, де навесні 2014 року також були сильні проросійські настрої й ситуація розгойдувалася не менше, ніж у Донецьку та Луганську, завдяки пасивності регіональних та місцевих еліт у підігріванні та поширенні вочевидь небезпечних для суверенітету та територіальної цілісності нашої держави громадських протестів або швидкому переосмисленню своїх поглядів на користь єдиної України (як, наприклад, у Харкові) вдалося не допустити чергового «параду» нових «народних республік».

По-четверте, цілеспрямоване протягом багатьох років формування російськими засобами масової інформації та через соціальні мережі громадської думки в Південно-Східній Україні щодо ворожого ставлення до всього українського – мови, культури, традицій, історії тощо. Така обробка свідомості українських громадян проводилася не рік чи два, а протягом усього періоду незалежності України й особливо в останнє десятиріччя. У результаті російським ЗМІ завдяки викривленому поданню інформації про події в Україні вдалося створити зручне інформаційне підґрунтя для потужного вибуху антиукраїнських громадських протестів, особливо на Донбасі та в Криму. Громадські протести навесні 2014 року супроводжувалися цілеспрямованою і вкрай інтенсивною та агресивною пропагандистською кампанією в російських ЗМІ та соціальних мережах, яка просто «вимкнула» розум людей.

По-п'яте, вакуум державної влади, що утворився після самовусунення з посади та втечі з країни президента В. Януковича. Це було максимально використано Російською Федерацією для делегітації нової української влади шляхом висвітлення російськими засобами масової інформації процесу її кадрового формування як «військового державного перевороту» та «захоплення державної влади хунтою». Посилили ці процеси не зовсім вдалі призначення нових керівників регіональних органів державної влади в Донецькій та Луганських областях і, як наслідок, їхня неспроможність налагодити конструктивний діалог із регіональною та місцевою елітами, й

передусім органами місцевого самоврядування, більшість посадових осіб яких або зайняли пасивну, спостережну позицію, або взагалі перейшли на бік проросійських сил, ще більше сприяючи активізації останніх.

По-шосте, деморалізація правоохоронних органів після революційних подій на Майдані й тотальна неготовність Збройних Сил України до відбиття агресії та ефективного виконання своїх конституційних завдань в умовах ведення так званої гібридної війни. Загалом Україна протягом усієї своєї незалежності необачно нехтувала питанням створення дієвих правоохоронних органів, ефективних спецслужб та боєздатної армії. Постійне недофінансування та вкрай незадовільний соціально-економічний рівень забезпечення рядового й начальницького складу не лишили їм вибору, окрім корупційного способу функціонування, підтвердивши давно відому істину: «Дешеві правоохоронні органи занадто дорого обходяться населенню».

По-сьоме, безкровна та доволі швидка анексія Криму Російською Федерацією стала наочним прикладом можливого подальшого сценарію для багатьох громадян у Східній Україні. Тому чимало мешканців Донбасу не відчували небезпек збройного протистояння та руйнування інфраструктури регіону в разі аналогічного відокремлення Донецької та Луганської областей від України. Крім того, приклад Криму був посиленою домінуючим серед населення Донецької та Луганської областей міфом, що, мовляв, «Донбас годує всю Україну», виснажуючи таким чином регіон і позбавляючи його мешканців гідного соціально-